CEBUC, Larisa, 2020, „Effets polyphoniques de l'emprunt et leur transfert dans la version en roumain de l'њuvre de F. Beigbeder", in : *Les littératures nationales en traduction*, https://codfreurcor.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2020/08/thezisebi-24.08.2020-saboloo-1.pdf
CEBUC, Larisa, ZBANȚ, Ludmila, 2019, „La polyphonie et le paratextuel dans la traduction en roumain des romans de Frédéric Beigbeder", in : *Qu'est-ce qu'une mauvaise traduction littéraire ? Sur la trahison et la traîtrise en traduction littéraire*, Acerenza, Gerardo dir., Trento, Università degli Studi di Trento, p.183-206.
DUFAYS, Jean-Louis, 2010, *Stéréotype et lecture. Essai sur la réception littéraire*, Peter Lang, Bruxelles.
EIGELDINGER, Marc, 1987, *Mythologie et intertextualité*, Slatkine, Genève.
GENETTE, Gérard, 1982, *Palimpsestes (La littérature au second degré)*, Seuil, Paris.
KRISTEVA, Julia, 2017 (1969), *Semeiotikè, recherches pour une sémanalyse*, Points, Paris.
LEDERER, Marianne, 1994, *La traduction d'aujourd'hui*, Hachette, Paris.

DIFICULTAȚI LEXICALE IN TRADUCEREA TEXTELOR DIN DOMENIUL INDUSTRIEI ALIMENTARE

Mariana CEREPANOVA
Universitatea Tehnică din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract: *The article presents an analytical approach to lexical difficulties in translating texts in food industry. There is increased attention paid to the specialized terminological lexicon, which manifests itself as a basic feature of the specialized text, whose translation guarantees success of the product.*
Keywords: *specialized text, lexical issues, specialized translation, translation difficulties, food industry.*

Textul specializat din domeniul industriei alimentare reprezintă o manifestare a limbajului de specialitate, a cărui apariție este datorată necesității stabilirii comunicării eficiente în domeniul profesional. Deși nu servește drept mijloc de comunicare zi de zi, totuși scopul textului specializat constă în transmiterea informațiilor specializate, funcția primordială a acestuia fiind considerată cea comunicativă. Remarcându-se printr-un conținut informativ, diversitate structurală și tematică, funcționalitate și normalizare, expresivitate și concizie, precum și neutralitate, acesta se evidențiază printr-o tendință de a cuprinde arii tot mai largi de răspândire atât în rândurile specialiștilor, cât și a publicului larg. Textul specializat se face remarcabil printr-o încărcătură semantică puternică, unde specialitatea e vehiculată atât prin aspecte lingvistice, cât și prin cele non lingvistice.

Una dintre caracteristicile esențiale ale acestui gen de text este utilizarea unei terminologii tehnico-științifice și a unui lexic specializat. Format în baza lexicului general, prin numeroase împrumuturi sau crearea termenilor noi din resursele proprii pentru a completa lacunele existente, lexicului specializat îi revine un rol determinant în discursul alimentar, și anume de stabilire a relațiilor profesionale și interpersonale de la producător la consumător. Terminologia permite abordarea cât mai exactă a subiectului, termenilor rezervându-se un loc privilegiat. Dacă pentru specialiști termenul este o unitate lexicală, susceptibilă să transmită cunoștințele aferente domeniului lor de expertiză, atunci traducătorii îl apreciază ca o unitate de traducere, cu un sens deseori neclar și cu un echivalent necunoscut, care poate crea dificultăți în timpul traducerii a unui document specializat. În afară de termeni într-un text specializat se regăsesc și alte elemente ale lexicului specializat. Acestea constau din cuvinte, expresii și locuțiuni, diferă de termeni prin faptul că nu denotă concepte, dar contribuie la determinarea relației dintre concept și obiect.

Traducerea unor astfel de texte face realizabilă atingerea unor obiective pragmatice prin intermediul lingvistic și impune inevitabil considerarea acestor aspectelor lexicale ca parte compo-

nentă a transferului semantic al informației. Astfel, în articolul de față ne propunem să abordăm particularitățile lexicale a textului specializat (din domeniul industriei alimentare), să identificăm și să analizăm lexicul specializat din perspectiva traducerii, să observăm funcționalitatea lui în diferite texte din domeniul alimentar și să stabilim dificultățile ce pot apărea în procesul de traducere.

Domeniile de specialitate au apărut odată cu conştientizarea faptului că specializarea într-un anumit sector profesional duce la optimizarea muncii și la îmbunătățirea produselor. Astfel apare un vocabular specializat, caracteristic fiecărui sector profesional, posedarea căruia devine o obligațiune în condițiile îndeplinirii calitative a sarcinilor propuse în timpul muncii. Așa cum industria alimentară, în înțelesul contemporan apare doar în secolul XIX, în timpul revoluției industriale, originea acesteia este strâns legată de inovațiile tehnice, iar cuvintele folosite ca instrumente de stabilire a dialogului profesional devin termeni, contribuind la formarea și evoluția lexicului specializat. Acestuia îi revine un loc aparte atât în domeniul industriei alimentare, cât și în traducerea textelor specializate, lexicul manifestându-se ca element important în transmiterea cunoștințelor, tehnicilor și practicilor fundamentale.

Conceptul de lexic poate fi abordat sub diferite aspecte. Deseori acest termen apare ca un echivalent cu cel de vocabular. Totuși, unii lingviști ca R.L.Wagner stabilesc o diferență dintre cei doi termeni, susținând că lexicul desemnează ansamblul de cuvinte sau unități lexicale prin intermediul cărora membrii unei comunități lingvistice comunică între ei, iar vocabularul desemnează convențional un domeniu al lexicului, care se pretează unei descrieri. Lingvistul la fel precizează că lexicul este o noțiune teoretică imperceptibilă ca atare și că fiecare individ nu utilizează decât o parte din lexic, fapt ce o apropie de noțiunea de vocabular. (Wagner, 1967)

Se consideră că lexicul specializat constituie un ansamblu de termeni corespunzători domeniilor de activitate profesională, se întrebuințează în diferite tipuri de discurs și constituie o mare majoritate a cuvintelor ce aparțin unei limbi. Lexicul specializat se află într-o interdependență permanentă cu lexicul comun, interacțiunea acestora fiind inevitabilă, iar frontierele dintre cele două tipuri de lexic fiind deseori vag delimitate. De aceea caracterizarea conceptului oarecum este în corelație sau opoziție cu lexicul comun. Din această perspectivă este interesantă poziția lingvistului L. Guilbert, care stabilește relațiile dintre aceste două tipuri de lexic în plan lingvistic prin prisma unor opoziții.

- Printre primele se află cea a unicității lexicului general și a pluralității lexicului specializat. Potrivit acesteia lexicul comun se caracterizează prin omogenitate, unitățile lexicale având același referent, dar fiind utilizate în diferite situații. Pe când lexicul specializat este unul eterogen, ceea ce se explică prin existența multiplelor limbaje de specialitate, fiecare reprezentând un anumit domeniu profesional, iar referința la un obiect sau concept stabilită printr-un singur termen.

- Dacă semnele lexicului comun sunt purtătoare ale conotațiilor psihologice și sociale complexe, evidențiind personalitatea locutorului și specificul comunicării, atunci semnele lexicului specializat se vor caracteriza prin univocitate. Însă, odată cu depășirea ariei sale de specializare sau schimbarea situației de comunicare se modifică valoarea referinței. Astfel se justifică multitudinea împrumuturilor dintre lexicul comun și cel specializat.

- O altă opoziție prezentată de lingvist ar fi stabilitatea relativă a lexicului comun și evoluarea accelerată a lexicului specializat. Lexicul specializat se îmbogățește mai repede datorită progreselor tehnice, descoperirii noilor produse sau tehnici de producere, inovațiilor sau schimburilor de experiență. Pe măsura apariției unor termeni noi, se remarcă dispariția termenilor învechiți din motivul pierderii actualității. Lexicul comun, fiind mai stabil în acest sens, tinde spre multiplicarea întrebuințărilor aceluiași cuvânt, deci evidențierea fenomenului de polisemie.

- Încă o opoziție descinde din penetrarea împrumuturilor din limbi străine în lexicul specializat, pe când lexicul comun rămâne mai puțin receptiv la acest capitol. Împrumutul termenilor este justificat de necesitatea de a oferi semnificant conceptelor apărute odată cu noi descoperiri, invenții, tehnologii sau tehnici din domeniu, necunoscute anterior într-o limbă anumită și în spațiul de răspândire a acesteia.

- În sfârșit descrierea exhaustivă a lexicului completează șirul. Potrivit acesteia lexicul comun este expus polisemiei incontrolabile, care se manifestă prin abilitatea locutorului de a crea fără dificultate fraze noi prin combinarea termenilor noi, deseori lipsiți de valori semantice noi. Astfel

lexicul comun se pretează cu ușurință creațiilor lexicale sub aspect morfologic, unde cuvântul nou apare după un model prestabilit, fără a ști cu exactitate despre realizarea acestuia în discurs. Lexicul specializat însă este privilegiat prin circulația neologică a termenilor, datorându-se descoperirii de noi realități și concepte. Cu alte cuvinte termenii se prezintă mai des ca neologisme, dispunând de capacitatea de a lua mai ușor forme străine. (Guilbert, 1973 : 7-11).

Din punctul de vedere lexical una dintre caracteristicile de bază ale textului specializat este prezența abundentă a termenilor specifici, termenul fiind o unitate lexicală a cărei sens este definit de specialiști anume în texte de specialitate. (Kocourek 1982:77). Acesta denotă sau denumește, tinde spre monosemie, deseori se prezintă ca un neologism, preia cu ușurință forma străină și nu admite decât o sinonimie referențială, nu poate fi disociat de funcția sa socială, de personalitatea locutorului specialist și este perceput diferit de către un specialist și un non-specialist, consideră Louis Guilbert. Dacă un cuvânt ce aparține lexicului comun este desemnat printr-un semnificant și semnificat, atunci semnificația termenului inevitabil va fi determinată în raport cu triunghiul dintre semnificant – semnificat –referent, simbolizând corelația dintre elementele lexicului și realitatea exterioară, unde nu există legătură directă dintre semnificant și referent, susține lingvistul. .(Guilbert, 1973:8). Așadar, pentru un traducător e important să stăpânească lexicul aferent domeniului și să utilizeze termeni pertinenți, căci o traducere care nu reflectă utilizarea curentă și evoluția limbajului de specialitate nu va capta atenția utilizatorului. Cu toate acestea traducerea lexicului terminologic este considerată una dintre cele mai importante dificultăți.

Traducerea unităților terminologice necesită în primul rând înțelegerea acestora, stabilirea corelației dintre semnificant și semnificat a termenului-sursă, precum și găsirea unui echivalent potrivit în limba țintă. Semnificantul este parte componentă a structurii semantice a termenului, contribuind la înțelegerea termenului prin asociere cu termenul din limba maternă sau cu alți termeni deja cunoscuți. Stabilirea unui echivalent terminologic este un proces deseori dificil sau uneori chiar imposibil din lipsa acestuia în limba țintă. În traducerea textelor specializate orice cuvânt, chiar și cunoscut anterior se poate adeveri termen. Așa bunăoară cuvântul *Marguerite* ne este bine cunoscut ca o denumire de floare *Margaretă*. Însă în limbaj alimentar termenul capătă altă conotație desemnând ustensilă de bucătărie din plastic sau metal, ce permite coacerea rapidă a alimentelor la abur moale. Un alt termen este *guitare* cunoscut de toată lumea ca *chitară*, instrument muzical cu coarde. În industria alimentară acesta prezintă o ustensilă indispensabilă pentru bucătăria italiană, folosită pentru confecționarea pastelor. Încă o denumire a instrumentului muzical italian mandoline, a fost preluat în bucătărie pentru a deveni termen ce prezintă o ustensilă de bucătărie în special din inox, ce servește pentru tăierea legumelor în bucăți mai mult sau mai puțin groase (răzătoare pentru legume).

Deseori, în traducerea textelor specializate pot fi întâlniți atât termenii simpli, alcătuiți dintr-o singură unitate lexicală, cât și termenii compuși, ce se caracterizează prin diversitatea semantică atât a radicalului cât și a sufixului. Dificultatea apare datorită sufixului, care împiedică înțelegerea clară a termenului. Bunăoară sufixul –age în limbaj specializat deseori desemnează un proces de producere. Bazându-se pe aceasta, traducătorul se pomenește în fața unei incertitudini în ceea ce privește identificarea procesului. De exemplu în expresia *collage des vins* (coller+age), termenul collage desemnează acțiunea de a lipi, ceea ce împiedică înțelegerea procesului în sine, care de fapt presupune acțiunea de limpezire a vinului prin cleire. În exemplul următor, observăm că dificultatea apare deja din partea prefixului re- în verbul *recouper,* care nu arată acțiunea de a tăia din nou, dar de fapt amestecarea diferitor vinuri între ele.

Încă o dificultate de traducere poate interveni datorită termenilor compuși din câteva lexeme, ce se caracterizează prin relații semantice sau gramaticale, care de fapt își găsesc un echivalent terminologic simplu (format dintr-un singur lexem) sau a unor colocații. Așa ca termenul *eau de vie* (cu formula subst.+prep.+subst.), care prin traducere se transformă într-un un termen simplu de *țuică,* exprimat printr-un singur substantiv, iar traducerea separată a componentelor nu aduce nici o contribuție la descifrarea semnificației. Aceeași dificultate o întâlnim și în termenul *vin de goutte* care are echivalentul de *ravac* în limba română (adică vin curat fără nici un fel de adaos), unde observăm că și acesta este dotat cu o structură compusă indisociabilă. Pentru a-i înțelege semnificația

traducătorul recurge mai întâi de toate la determinarea bazei colocative care în exemplul nostru este vin, iar apoi determină semnificația întregii expresii. Interesant e să subliniem că echivalentul apare ca un lexem simplu, lipsit de necesitatea determinării semnificației în sintagmă. O problemă similară se poate întâlni într-o altă expresie *jus de goutte* cu echivalentul de *must* (sucul de struguri proaspăt extras) sau în exemplele următoare extrase cu baza vin: *vin généreux – vin tare (care îmbată); vin corsé – vin tare(consistent) ; vin tanique – vin tanic (ce conține tanin); vin étoffé – vin cu caracter pronunțat ; vin épicé – vin puternic (consistent); vin jeune - .vin nou (recent sau tulburel).* Observăm că unii termeni sunt mai ușor de înțeles determinând baza acestora, pe când baza altor termeni nu ne furnizează informații importante pentru stabilirea semnificației. Nu sunt ușor de tradus nici termenii compuși direct fără prepoziție (subst.+subst., subst.+verb, subst.+adj.), fapt ce complică determinarea însăși a bazei (ex: *oeœnologue-conseil* – oenolog, specialist în vinuri, *cocotte-minute* – oală sub presiune).

Dificultăți în traducere pot fi la fel cauzate de multiple abrevieri ce apar în textele alimentare. De exemplu *SOEC* – Station EOnotechnique de Champagne, *AOC* (appélation d'origine controlée) – denumire de origine controlată, *VAOC*(vin d'appélation d'origine controlé) – vin cu denumire de origine controlată, *VDQS* (vins délimités de qualité supérieur) – vin de calitate superioară. Problema majoră în traducerea acestor abrevieri este determinarea semnificației în primul rând, fapt realizabil prin recurgere la glosare specializate, pe de altă parte propunerea unei abrevieri echivalente deja existente sau crearea unei noi abrevieri.

O problemă în traducere o creează și neologismele. Neologismele sunt cuvintele și expresiile nou formate după niște formule prestabilite, care nu au existat și nu au fost folosite cu aceeași semnificație în perioada precedentă. De aici rezultă funcția lor denominativă. Aceste unități lexicale apar în rezultatul progresului tehnic, condițiilor noi pentru denumirea obiectului sau fenomenului necunoscut anterior sau pentru exprimarea unei noi idei. Astfel, se disting trei tipuri de neologisme: propriu-zise (termenii cu formă și conținut nou), redenumite (atunci când conținutul cunoscut capătă o formă nouă) și cele formate în rezultatul reconceptualizării (când forma existentă capătă un conținut nou). Dificultatea principală în traducerea neologismelor constă în faptul că aceste unități nu sunt înregistrate în dicționare și traducătorul trebuie să stabilească valoarea lor de sine stătător. Pentru aceasta e necesar de analizat structura neologismului, de determinat modalitatea prin care a fost format, de studiat atent contextul în care a apărut cuvântul și de găsit alte momente de utilizare a lui. Dacă analizăm neologismul *alicament*, care desemnează un aliment cu beneficii pentru sănătate, observăm că acesta este format prin fuziunea a doi termeni deja existenți aliment+médicament, baza constituind-o termenul aliment, această contribuind stabilirea valorii unității lexicale. Însă în neologismul *ingrédience* (ingrédiant +conscience), este și mai complicată stabilirea semnificației, deoarece termenul ingredient în situația de față nu deține funcția principală, *ingrédience* semnificând astfel choix conscient des aliment.

Și în sfârșit nu putem trece cu atenția fenomenul de împrumut, care este destul de pronunțat în limbajul industriei alimentare. Împrumutul reprezintă una dintre sursele esențiale a vocabularului alimentar, pe de o parte îmbogățindu-l și completând lacunele terminologice, iar pe de alta facilitând comunicarea între specialiști. Traducătorul recurge la acest procedeu fie din lipsa echivalentului în limba țintă, fie din considerentul păstrării expresivității textului cu care lucrează. Este un procedeu de traducere ce constă în utilizarea unui termen sau expresii din text sursă în textul țintă, fără a recurge la modificări. Analizând vocabularul de care suntem preocupați observăm că în limba română găsim multe împrumuturi din franceză ce țin de: tehnici de preparare și conservare (*conservation - conservarea; fermentation - fermentarea; maturation - maturarea ; décantation - decantarea*) ; denumirea unor componente (*levure – levuri ; vitamines - vitamine; additifs - aditivi*) ; numele unor specialiști (*sommelier - somelier; vinificateur – vinificator; œnologue – oenolog; technologue – tehnolog; viticulteur – viticultor*), precum și unele verbe specializate (*presser – a presa; transvaser – a transvaza; vinifier – a vinifica*). Printre termeni împrumutați se regăsesc atât substantive cât și verbe, împrumuturile fiind realizate atât la nivel de formă, cât și la nivel de conținut. Acest procedeu impune stabilirea necesității introducerii unui nou termen, fiind responsabil de circulația ulterioară

a lui în rândul specialiștilor (de exemplu termenul décantation poate fi tradus și prin limpezire, iar levure prin drojdie).

În concluzie, ținem să menționăm că problemele lexicale sunt cele ce pot fi depășite prin consultarea dicționarelor specializate, glosarelor, bazelor de date terminologice și a experților; sarcina principală a traducătorului este perceperea semnificației și stabilirea echivalenților; cheia succesului depășirii majorității dificultăților este analiza termenului, a structurii acestuia și a contextului în care funcționează, iar actul de traducere nu se realizează doar la nivel lexical, dar presupune luarea în considerare a contextualizării minimale, poziționându-se la nivel sintagmatic.

Bibliografie:

BIDU-VRĂNCEANU, Angela, 2002, *Lexic comun, lexic specializat*, Universitatea din Bucuresti, p.65, http://ebooks.unibuc.ro

TERESA, Cabré Maria, 1998, La terminologie. Théorie, méthode et applications, Ottawa, Presses Universitaires d'Ottawa.

GUILBERT, Louis, 1973, La spécificité du terme scientifique et technique, Paris-X, Nanterre et Centre de Recherche sur la néologie lexicale, Percée, p.5-17, consulté le 25 mai 2021, https://www.persee.fr/doc/lfr_0023-8368_1973_num_17_1_5617

KOCOUREK, Rastislav, 2001, Essais de linguistique française et anglaise. Mots et termes, sens et textes, Peeters Publishers, p.444.

KOCOUREK, Rastislav, 1982, La langue française de la technique et de la science, Branstetter Verlag, Wiesbaden, diffusion La Documentation française, p. 259.

MANGIANTE, Jean-Marc, 202, Place et rôle du lexique spécialisé dans les discours de français commercial et économique, Open Edition Journals, Recherche et Pratiques Pédagogiques en Langue de spécialité, Cahiers de l'APLIUT, Vol. XXI N 4, p. 27-39, consulté le 2 juin 2021, https://journals.openedition.org/apliut/4109

MORTUREUX, Marie-Françoise, Les vocabulaires scientifiques et techniques, Open Edition Journals, Les Carnets du Cediscor, 1995, consulté le 10 juin 2021, p. 13-25. https://journals.openedition.org/cediscor/463

SCARPA, Frederica, 2010, *La traduction spécialisée : une approche professionnelle à l'enseignement de la traduction*. Ottawa, Presses de l'Université d'Ottawa, 451 p, accesat pe 2.03.21, https://doi.org/10.7202/1037127ar

WAGNER, Robert-Léon, 1967, Les vocabulaires français, French & European Pubns, 190 p.

DEX '96 Dicţionarul Explicativ al Limbii Române, Academia Română, Institutul de Lingvistică, ed. A II-a, col. Sub coordonarea acad. Ion Coteanu, Lucreţia Mareş, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

Le Grand Larousse du vin, 2018, Préface Olivier Poussier, Collection Larousse de cuisine, 656 p.

TEHNICI DE MEDIERE CULTURALĂ ÎN VERSIUNEA ROMÂNĂ A ROMANULUI *LAUR* DE EVGHENI VODOLAZKIN

Inga DRUȚĂ
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu",
Chișinău, Republica Moldova

Abstract. *The issue of equivalence or that of correspondence and adequacy in translation can be discussed at different levels of language, given the semantic, stylistic, grammatical or phonetic component. The most important of them is, of course, the lexical component, because the word is the main carrier of denotative and connotative information in the process of interlinguistic transfer. Translation also means using the connotative resources of terms, because they are specific marks of a community's culture.*